

**Machtig
Mooie
Regio!**

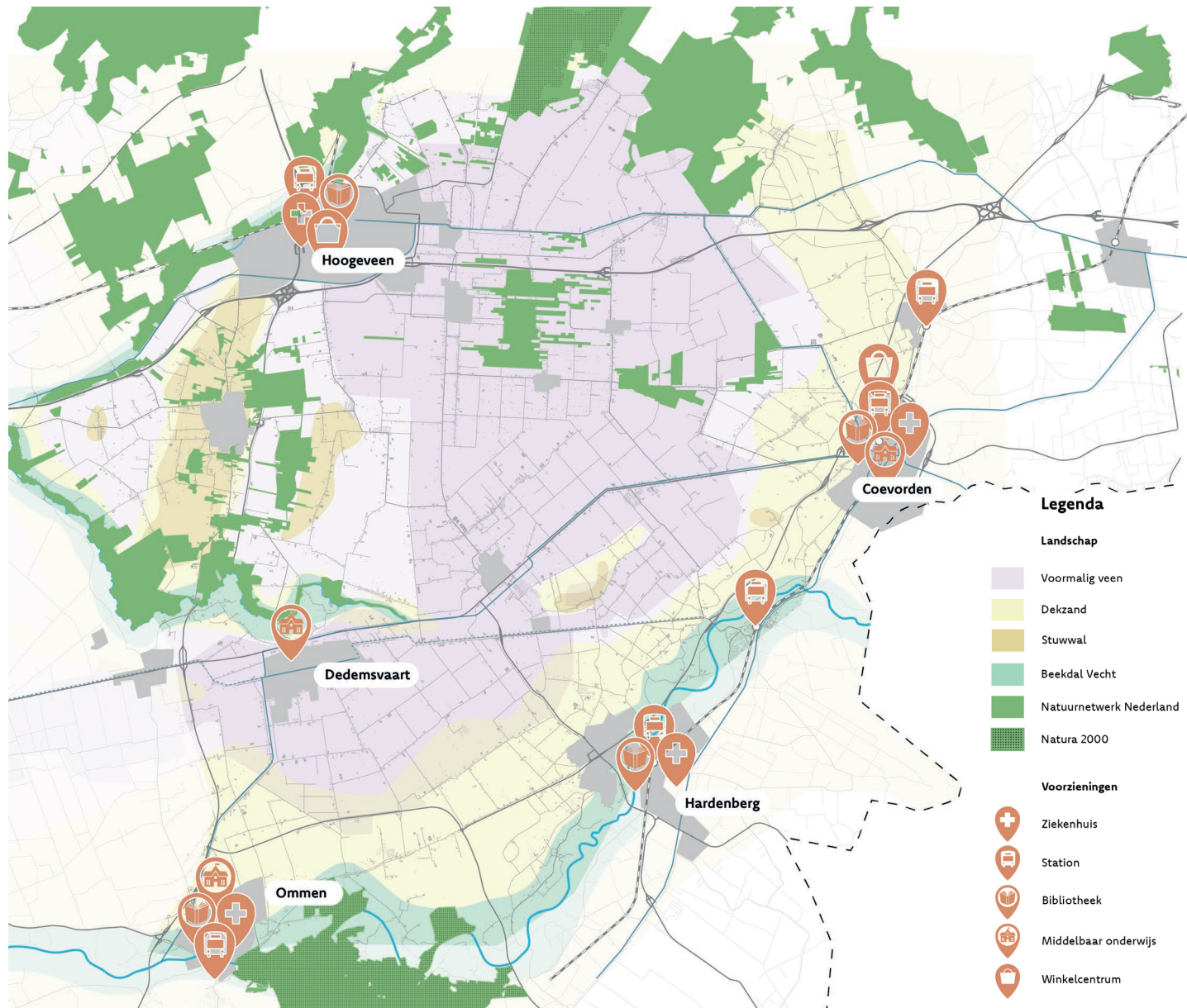

Introductie

Het landschap van regio Drenthe-Overijssel heeft veel kwaliteiten. De Reest, het pittoreske coulisselandschap rond Zuidwolde, de landgoederen langs de Vecht en de oorspronkelijke veenverkavelingen getuigen van een interessante ontstaansgeschiedenis. Bewoners zijn terecht blij en trots op hun regio.

Tegelijkertijd zijn er grote opgaven. Het bodem- en watersysteem loopt tegen grenzen aan en het landschap is fysiek en economisch uitgeput. Jongeren trekken weg bij gebrek aan kansen en voorzieningen verdwijnen. Ook de zorg is uitgeput. Dit is in het hele land het geval, maar dit doet extra pijn in vergrijzende gebieden met een geïsoleerde ligging waar afstanden groot zijn.

Onze aanname is dat de oorzaak van gezondheidsproblemen van bewoners in de regio te verklaren zijn door het ervaren van chronische stress, die voortkomt uit een gebrek aan veerkracht, zelfredzaamheid en/of regie over het eigen leven en de leefomgeving. Mensen ervaren

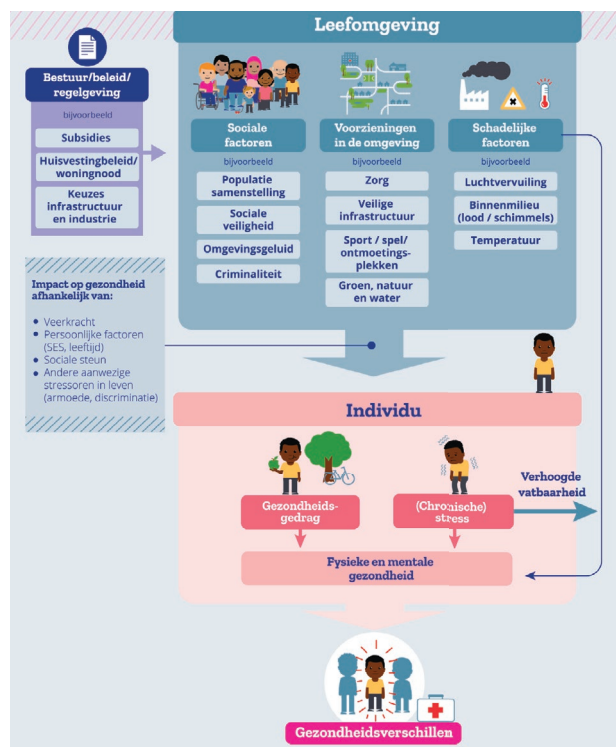

Overzichtskartaal van voorzieningen en landschapstypen. De voorzieningen zijn geconcentreerd in de dorpen en steden. Natuurschakels tussen NNN en N2000 ontbreken.

sociale ongelijkheid, alsof ze niet meedoen, niet gewaardeerd worden, niet bij machte zijn. Dit gevoel heeft een relatie met de ontstaansgeschiedenis van dit gebied en de verdeling van de macht door de eeuwen heen.

Hoe ziet de toekomst eruit voor regio Drenthe-Overijssel? Hoe bouwen we aan een landschap waarin ruimte is voor voldoende en schoon water, voor robuuste en beleefbare natuur, aantrekkelijk wonen en recreëren en gezonde landbouw? Maar bovenal, hoe bouwen we aan een gezonde samenleving; aan gemeenschappen die voor zichzelf en voor elkaar zorgen? Kortom, hoe laten we het naoberschap weer spreken?

Op naar een **Machtig Mooie Regio!**

Overzicht van belangrijke factoren in de leefomgeving die invloed hebben op gezondheidsverschillen (Pharos, 2023)

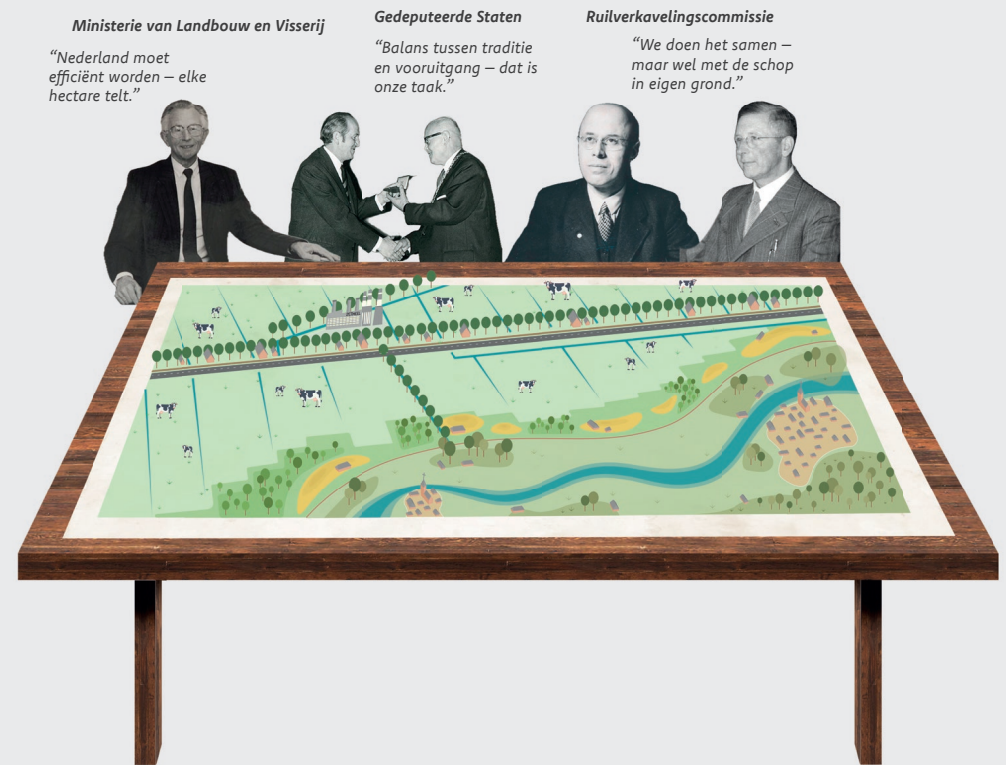
Macht, landschap en gezondheid door de eeuwen heen

Markestelsel (late Middeleeuwen - 19e eeuw)

In het gebied ontstonden vroege nederzettingen langs de beekdalen. Het landschap daaromheen bestond uit woeste hoogveengronden die gebruikt werden voor beweiding van vee. Met een toenemende bevolking nam ook de druk op de woeste gronden toe. Door samenwerkende boeren werden daarom 'marken' opgericht met afspraken over landgebruik. Deze afspraken werden gemaakt op bijzondere of herkenbare landschappelijke plekken die vaak gemarkeerd werden met een grote kei.

Een marke had een overzichtelijke landschapsschaal: tussen de regionale schaal en het erf in. Dit zorgde voor sociale cohesie en een betrokken inrichting van het landschap. Het markestelsel verdwijnt wanneer grondeigendom in de 19e eeuw belangrijker wordt.

↑ Vervening (eind 18e eeuw – begin 20ste eeuw)

De opkomst van grootgrondbezit ging samen met de grootschalige ontginning van hoogveengronden. Gronden waren vaak in handen van een adellijke of welgestelde macht (zoals Baron van Dedem die de Dedemsvaart initieerde). Zij stelden veenbazen aan, die op hun beurt weer vele arbeiders aanstuurden. Deze arbeiders vergroeven het landschap onder erbarmelijke omstandigheden en tegen minimale lonen. Het landschap veranderde drastisch. De grote sociale ongelijkheid van die tijd was zichtbaar in het verschil tussen de plaggenhutten en buitenplaatsen.

↑ Ruilverkaveling (1950–2000)

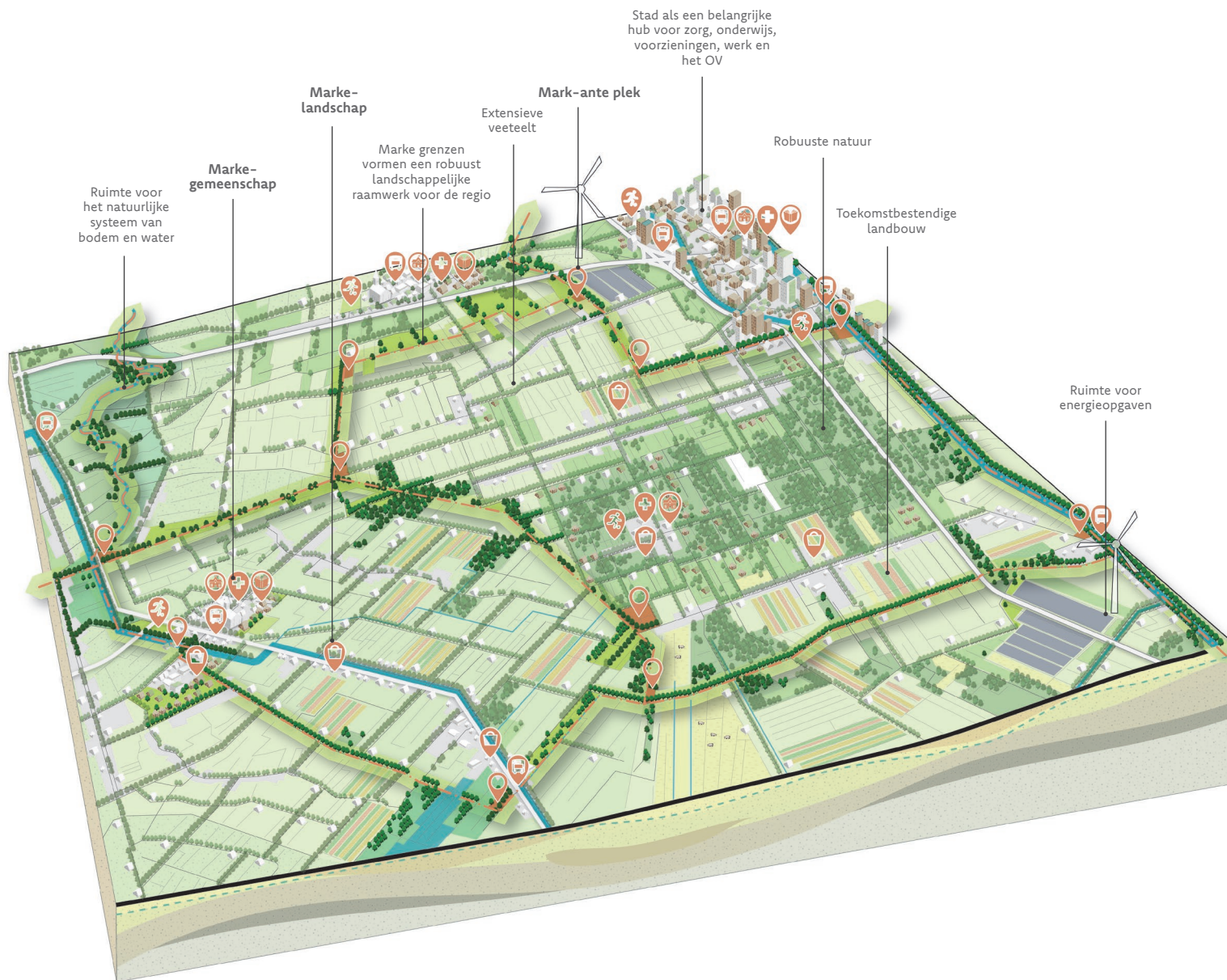
Na de vervening bleven arbeiders in het gebied en gingen als (keuter)boer of in fabrieken aan de slag. De ruilverkaveling is de laatste grote landschappelijke verandering in het gebied. De inzet op schaalvergroting en efficiënte productie kwam met een keerzijde. De landschappelijke en ecologische kwaliteit daalde, net als de betrokkenheid van bewoners bij hun leefomgeving.

Toekomstvisie

Om de regio sterker en gezonder te maken zetten we in op de schaal van de Marke. Dit schaalniveau vormt de essentiële schakel tussen de regio (als sturende overheid) en de directe leefwereld van de bewoners en gebruikers van het landschap. Op deze schaal wordt grootschaligere landelijke en regionale problematiek tastbaar voor de gemeenschap én worden lokale uitdagingen zichtbaar en bespreekbaar. Door op deze schaal in te zetten slaan we een brug tussen beide schaalniveaus en ontstaat er een dialoog tussen gemeenschap én overheid. Zo ontstaan gezonde landschappen met gemeenschappen, waarin mensen betrokken zijn met elkaar en hun omgeving. We versterken daarmee de naoberschappen die nog diep in het DNA van de regio zitten.

De marken geven richting aan de manier waarop grotere ruimtelijke opgaven in de regio landen, waarbij het bodem en watersysteem sturend zijn. Deze opgaven zijn niet universeel. Diversiteit in bodem en water zorgt voor verschillende inrichtingsvormen tussen de marken. Binnen de marken wordt ingezet op zelfredzaamheid. In de marken zijn opgaven voor energie, water, natuur en voedselproductie dus in balans. Naoberschappen krijgen hiervoor de middelen.

Ook voor de gemeenschappen zijn er verschillende uitdagingen. Binnen een marke wordt gezamenlijk gezocht naar oplossingen die voor een marke-gemeenschap nodig zijn. Is er bijvoorbeeld woningnood, dan kan er worden gekeken naar erfsplitsen of mogelijkheden voor nieuwe bewoning op logische plekken in het landschap. Is er behoefte voor verenigingsruimte, dan is een nieuw dorps huis juist passend.

De grenzen, ruimtelijke contouren, van de marken vormen samen een regionaal groenblauw raamwerk dat verbindingen vormt voor mensen, planten en dieren. Markante plekken aan dit netwerk worden vormgegeven als aantrekkelijke ontmoetingsplekken waar mensen in gesprek kunnen gaan, of in alle rust kunnen werken aan hun gezondheid.

De marken krijgen weer een deel van de regie. Hierbij geven de lokale gemeenschappen met de overheden daadwerkelijk samen vorm aan het landschap, de samenleving en de toekomst. Zo wordt dit een Machtig mooie regio!

Tegel welke laat zien hoe markegrenzen fungeren als groenblauw- en recreatienetwerk, binnen de marke geven bewoners samen met overheden vorm aan het landschap.

Proces voorstel tweede ronde

Door middel van ontwerpend onderzoek willen we de kansen voor de marken verder uitdiepen. We stellen daarbij de volgende vragen centraal:

- **Wat zijn de 'nieuwe' Marke grenzen?**
We kijken naar de ruimtelijke en sociale samenhang en onderzoeken hoe dit een aantrekkelijk en verbindend raamwerk kan vormen voor de regio.
- **Hoe kunnen regionale opgaven op de Marke schaal een plek krijgen?** We onderzoeken welke bouwstenen opgaven als bodem en water sturend, landbouw, natuur, energie en waterhuishouding met zich meebrengt, voor één pilot marke.
- **Wat is er nodig voor een gezonde Markegemeenschap?** Welke ruimtelijke bouwstenen en welke middelen hebben nabersschappen nodig?
Dit onderzoeken we door plekspecifiek te ontwerpen aan deze pilot marke.

Antwoord geven op deze vragen kunnen wij niet alleen. In de tweede ronde werken wij graag samen met regio, overheid en gemeenschap, om opgaven te duiden en (ruimtelijke) bouwstenen te ontwikkelen voor het gezonde Marke landschap van de toekomst.

Als resultaat bouwstenen en een methodiek waarmee overheid en gemeenschap samen kunnen werken aan een machtig mooie regio!

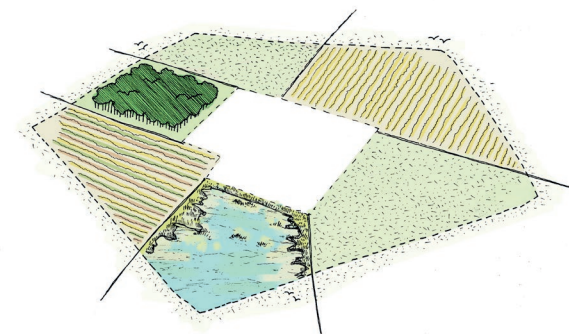

Gesprekstafel als hulpmiddel om met betrokkenen te bepalen wat nodig is voor het markelandschap, de gemeenschap en markante plekken.

Marke-landschap

Toekomstbeeld met bouwstenen voor het landschap, aanpasbaar op basis van onderzoek en gesprekken met stakeholders.

Mogelijke bouwstenen

Extensief hooiland
(met begrazing) op lage gronden

Groenblauwe dooradering (zoals
natuurlijke oevers en houtwallen)

Struipaden door
het landschap

Landwinkels met producten
uit de regio (lokale afzet)

Waterbergingspercelen met
natuurbeheer

Regeneratieve landbouw
zoals strokenteelt

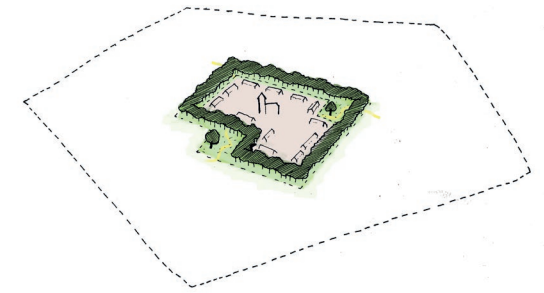

Voorkomen
bodemverdichting,
werken met passende
landbewerkingsmethoden

Marke-gemeenschap

Toekomstbeeld van de gemeenschap met focus op verenigingsleven. De bouwstenen worden aangepast op basis van onderzoek en gesprekken met stakeholders.

Mogelijke bouwstenen

Inclusiviteit voor iedereen, zowel goed begaanbare wandelpaden als avonturenpaden

Dorpsevenementen zoals een oogstfeest

Verenigingsleven gekoppeld aan omliggend groen, zoals heggen vlechten/dorpsmoestuinen

Dorpshuis met flexibele invulling en gevarieerd programma; ontmoetingsplek voor iedereen

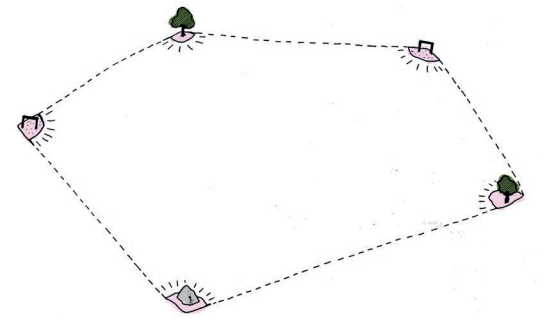
Mark-ante plek!

2 meter omlaag | vervening

Boermarke

Toekomstbeeld van een markante plek, bijvoorbeeld een monument voor de vervening. De bouwstenen worden aangepast op basis van onderzoek en gesprekken met stakeholders.

Mogelijke bouwstenen

Boermarkesteen als afbakening van de markegrens

Verveningsmonument met oorspronkelijke maaiveldhoogte

2 meter omlaag | vervening

Openluchttheater als ontmoetingsplek

Picknicktafels en ruimte voor lokale evenementen

Toekomstbeeld van een markante plek, bijvoorbeeld een monument voor de vervening. De bouwstenen worden aangepast op basis van onderzoek en gesprekken met stakeholders.